

KÖNYVTÁRI LEVELEZŐ / LAP

Az Informatikai és Könyvtári Szövetség hír- és levelezőlapja

Tartalom

Műhely

Esztergomi digitalizálási történet (*Kovátsné Várady Eszter*) 3

Közhírré tétetik

Múltidéző kötetbemutató a Deák Ferenc Megyei Könyvtárban

(*Sebestyénne Horváth Margit*) 6

Manók éjszakája és Manó olvasóklub (*Lázár Ágnes*) 8

Guinness-rekord Lillafüreden a költészet napján (*Zahuczky László*) 10

275 éves a Miskolci Egyetem és a Nyugat-magyarországi Egyetem Könyvtára

(*Tompáné Székely Zsófia – Tóth Mónika*) 12

Az ELTE Egyetemi Könyvtár bemutatkozása Ljubljánában (*Wallner György*) 13

Raktárak titkai. Könyvtárat szeretők és könyvtárosok napja a Szent István Egyetemen

(*Kristóf Ibolya*) 14

In memoriam dr. Walleshausen Gyula

(*Koósné Török Erzsébet – Kissné Bognár Krisztina*) 16

e-könyvtár

IQPortál – egyszerűen, önállóan – könyvtárközi kölcsönzéssel (*Horváth Zoltánné*) 18

IKSZ-hírek

Beszámoló az Informatikai és Könyvtári Szövetség tavaszi közgyűléséről

(*Csulákné Angyal Katalin*) 22

Külhomból jelentjük

Könyvtárosok tanulmányútja Olaszországban

(*Forrainé Gasparik Erzsébet – Soós Csilla – Varga Hedda*) 24

Szemle

EKE-füzetek (*Törökné Jordán Katalin*) 32

Tudjon róla!

MKE Helyismereti Könyvtárosok Szervezetének XVII. Országos Tanácskozása 34

Eseménynaptár 35

Hogy mit miért digitalizálunk, arról manapság már beszélni sem kell, különösen egy digitalizálási konferencián. Azt is tudjuk: „A digitalizálás lényege, hogy a nyomtatott dokumentum tartalmát úgy helyezzük el egy elektronikus tárolóeszközön, hogy formai és tartalmi elemeit is megőrizze, és egyúttal a számítógép segítségével feldolgozhatóvá tegyük. Digitális tárolásnak minősül, ha a nyomtatott szövegről számítógéppel olvasható (= digitális) képet készítünk, de az is, ha a szöveget számítógéppel felismertetve szövegszerkesztő által kezelhető jelsorozattá alakítjuk.” Ez utóbbi mondatot esetünkben, tehát könyvtári anyag, ráadásul helyismereti anyag elektronikus feldolgozásához, alapvetően fontosnak tartom. Hiszen már nem elsősorban könyvtárnak nevezzük magunkat, hanem információs központnak, és nem olvasókról, hanem felhasználókról beszélünk, a legkülönbélebb igényekkel, melyek kielégítése a digitalizálás egyik alapvető célja.

Esztergomban 2004-ben indult a digitalizálási program. Fenntartónk, az esztergomi önkormányzat, 2004-ben egymillió forintot szavazott meg a könyvtár számára digitalizálás céljára az amúgy mindenkor szűkös költségvetésen kívül. Könyvtárunk sok helyismereti lapot őriz eredeti mivoltában, papíralapon is, és ez az értékes gyűjtemény mikrofilmen teljes az állományban. Hogy pontosan mit vártunk, még nem körvonalázódott számomra tisztán. Ez csak később, jóval később, a használói igények kapcsán formálódott konkrét, kézzel fogható elvárássá.

A digitalizálás lehetőségét megragadva elsősorban helyismereti folyóiratanyagainkat szerettük volna „kimenteni”. Egyértelmű, az Országos Széchényi Könyvtárt (OSZK) kerestük meg először, hogy segítségünkre legyen a technikai kivitelezésben, vakon bízva abban, hogy ha valaki, ők tudják, pontosan hogyan is kell ezt csinálni. Tájékozódásunkra kaptunk egy árajánlatot; a rendelkezésünkre álló bruttó egymillió fo-

rintért kb. 16 800 hírlapoldal digitalizálását vállalták – ez az Esztergom és Vidéke, legidősebb és legteljesebb lapunk a kezdettől, 1879-től 1910-ig tartó időszakát ölelte fel.

Az Esztergom és Vidéke hetente kétszer megjelenő, nagy múltú újság, a helyismerteti kutatók egyik igen fontos forrása. Városi és megyei érdekeink közlönyének nevezte magát 1900-ig, majd azt követően az „Esztergomvidéki Gazdasági Egyesület” hivatalos lapjának. Heti két alkalommal jelent meg, négy-hat oldalas terjedelemben. (Talán mondhatjuk, hogy Esztergomnak az országban és az egyházban elfoglalt kiemelt történelmi helye miatt ez az újság nem csak helytörténeti szempontból érdekes.)

A következő évben teljessé tettük az Esztergom és Vidékét, vagyis 1944-ig sikerült digitalizáltatnunk – ekkor már DVD-n kaptuk az anyagot. 2006-ban további esztergomi lapok kerültek lemezre. Az anyag tehát teljessé vált, egyszerűen, gyorsan.

Igen örültünk ugyan az elért eredményeknek, csak hogy a használat során kiderült, hogy ez az értékes helyismereti anyag ilyen formában nemigen jelent előnyt az eredeti állapothoz, illetve a mikrofilmen őrzött állományhoz képest. Kétségtelen: védi az eredeti újságokat, úgy a lapozgatástól, mint a másolással járó herce-hurcától – megjegyzem ilyesmit azelőtt már hosszú évek óta kizárólag igazgatói engedéllyel lehetett tenni az anyaggal; az igazgatói engedély viszont általában kiadatott, tekintettel arra, hogy egy közkönyvtár alapvető feladata a rendelkezésre bocsátás. Nyilvánvaló persze, a védett anyagok esetében igen korlátozott mértékben. A digitalizálás után milyen egyszerű lett volna (és bevallom, én, hozzá nem értő, így képzeltem...) odaadni a CD-t, azon „lapozgasson” a felhasználó, s nyomtathat is, ha kell. Csakhogy az anyag a CD-ken illetve DVD-ken szinte használhatatlannak bizonyult. Ez az anyag teljes egészében mikrofilmekről készült *fotómásolat*.

elővettük a bekötött újságokat és lapozgatunk bennük...

És épp, mivel gyenge minőségű, nehezen olvasható képek álltak rendelkezésünkre, szövegfelismerő program futtatása sem hozott volna eredményt. Szinte kilátástalannak tűnt, hogy valaha is ez az anyag digitalizált formában használható legyen. Tettünk még egy „kört”; rendszergazdánk személyesen felkereste az OSZK megfelelő részlegét, ahol a digitalizálás készült, de nem tudtak zöldágra vergődni, pont a korábban felsoroltak miatt.

Ekkor vettük fel a kapcsolatot az Arcanum Kft. igazgatójával. Ő világosított fel arról, hogy valamennyi lapszámot be kell szkennelni ahhoz, hogy megfelelő minőségűt kapjunk. Felajánlotta, hogy gratis beszkennel nekünk egy pár évfolyamot, és szövegfelismerővel látja el. Az ily módon feldolgozott anyag pedig felkerülhet az internetre. Mint régi könyvtárosnak komoly dilemmát okozott, hogy szét kell szedetnünk a bekötött évfolyamokat lapokra – de más-ként nem juthattunk volna a kellő eredményre. Arra is nagyon oda kell figyelni, hogyan történjék a lapokra való szétszedés. Esetünkben ez meglehetősen barbár módon készült. Ez is tanulság a jövőre nézve. Rendkívül fontos a nagy felbontású kép készítése (nálunk 400 DPI), ami felülre kerül, lentebb a szöveg; ez a kétrétegű PDF. A könyvjelző arra szolgál, hogy számunkra fontos dolgot, amire később szükségünk lehet, kiemelhesünk a szövegből és félretehessük. A lap négyhasábos tördelése adja a legbonyolultabb munkát; javítani kell a sokhasábos szövegszerkezetet. A hirdetések különösen változatos tördelésük, betűtípusaik miatt nehezen OCR-ezhetők (nehéz a szövegfelismerés), de nem is ez a cél. Ennek ellenére valamelyest lehetséges.

Végül megtörtént hát: helyismereti újságunk, az Esztergom és Vidéke 1889 és 1901 közti időszaka fent van a neten és a honlapunkon, és teljes keresést tesz lehetővé a felületen. Aki kipróbálja, tapasztalhatja a nagy sebességet. Szó belsejére is kereshetünk. A találatok kivilágítással kerülnek elénk. Ha például könyvtárunk névadójára, Helischer Józsefre keresünk, négy találatot kapunk.

A képek tif-formátumúak és rendkívül rossz minőségűek. A mikrofilmről készült képek csak nagyítással olvashatók – a keresés pedig szinte lehetetlen bennük. Először is, mivel a fájlok nevei növekvő számsorrendben követik egymást. (EVID: 1879–1911-ig 14 db lemez; a lemezen egy mappa található, aminek a neve a CD sorszáma – tehát Esztergom01, Esztergom02 ... Esztergom14. Ezen belül pedig pl.: Esztergom04_0001.tif – és így tovább, amíg csak hely van a lemezen...) Egy CD-n több mint két év anyaga található, de ezek az előbb említett ok miatt év szerint sem azonosíthatók be. Így talán mondanom sem kell, hogy már előre féltünk, ha egy olvasó az Esztergom és Vidékével kapcsolatos kérdés fordult hozzánk, illetve abban akart kereshet. Egy picivel könnyebb volt, ha tudta, hogy konkrétan melyik lapszám hányadik oldalát szeretné megnézni; de ha csak egy adott témában szeretett volna kutatni – ami értelemszerűen az általánosabb igény egy ilyen jellegű anyagban – az teljességgel lehetetlen volt. Ha keresni kényszerültünk benne, „körülbelülre besaccoltuk”, hogy melyik is lehet a keresett fájl, oldal – ha szerencsénk volt és ügyesek voltunk, csak néhány fájlnyit tévedtünk – rosszabb esetben igen sok időbe telt, mire végre megtaláltuk az adott lapszámot. Téma, adott név szerinti kereséshez maradt a régi jól bevált módszer:

Mostanra már a lap tizenkét évfolyama megtalálható honlapunkon is, az interneten is, és több szempontú, teljes keresést tesz lehetővé. Azt hiszem, a felhasználói igényeknek ez a kínálat tökéletesen megfelel.

Érdekességképp: miután az OSZK-ban elkészültek a CD-k és a DVD-k, kaptam egy olyan tanácsot, hogy nyomtassam ki és kötettesem újra be a lapokat. Kétségtelenül hasznos, gyakorlatias tanács, de megmosolyogtatott a dolog ironiája: a kör tehát bezárult. Igen, Gutenberg papíralapú dokumentumai már megérték jó pár száz évet. Biztos, ami biztos, fontos dokumentumainkat őrizzük továbbra papíralapon is.

Könyvtárunk az Arcanum Kft.-vel fogja befejeztetni az esztergomi helyismereti folyóiratokkal kapcsolatos digitalizálási munkát. Ehhez azonban mindenképpen szükségünk van az OSZK segítségére, ugyanis az eredeti lap kellene hozzá. Azt még nem tudom, mennyire partner ebben az OSZK. Azt hiszem, ez nem csak a mi könyvtárunk problémája. Minden könyvtár elsősorban a helyismereti anyagát akarja digitalizálni, és elképzelhető, hogy másutt sem teljes ez az anyag. Őszintén remélem, a könyvtári digitalizálásban, amely nemzeti kultúránk közkinccsé tételének útja, nem lesznek érdekütközések, üzleti vagy presztízsharcok, és a könyvtárak megkapják a szükséges segítséget.

Az Arcanumban folyó digitalizálási munkával párhuzamosan könyvtárunk az Oktatási és Kulturális Minisztérium támogatásával két programot vásárolt (Abby Finereader OCR 9.0, illetve Adobe Acrobat9 Full); így lehetővé válik számunkra a „házi” digitalizálás is, amivel helyismereti kötetünket akarjuk elektronikusan is elérhetővé és kereshetővé tenni. Most már „csak” szkennert kell hozzá szerezni, lehetőleg A3-ast, valamint munkaerőt. Aztán az alkalmi munkaerőt – mert státust holtbiztos, hogy nem kapunk erre a munkára – be kell tanítani a

szkennelésre és az OCR-ezésre. Nem tudom, milyen minőség születik ebből a felállásból, de az biztos, hogy a munka elengedhetetlenül fontos mindannyiunk számára. ■

Felhívás

A Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtárának főigazgatója felhívással fordul a könyvtári-informatikai szakemberekhez egy rövid, világos és teljes mértékben megvalósítható rendszerterv elkészítésére az országos Dokumentumellátási Rendszer működtetésére. A nyertes pályázat 35 000 forintos díjban részesül, melynek átadására a Magyar Könyvtárosok Egyesülete 42. Vándorgyűlésén kerül sor Baján.

* A budapesti könyvfesztiválon, 2010. április 23-án elhangzott előadás írásos változata